

Help, ik twijfel!

preek bij Marcus 9:24

Ooit leidde ik een jongerendienst over geloof en twijfel. We vormden een denkbeeldige lijn door de hele kerk. De vraag was: in hoeverre geloof jij? Als je voluit 'Ja' zegt, moet je aan de ene kant gaan staan; zeg je 'Nee', dan aan de andere kant. Maar ook alle tussenposities waren mogelijk, want vaak ligt het niet zo zwart-wit. Iedereen zocht z'n plek en de hele lijn werd gevuld met niet-gelovigen, twijfelaars en diepe gelovigen. Voor al deze mensen is er een plek – een letterlijke plek – in de ruimte van de kerk. Met een microfoon ging ik langs: 'Waarom sta je hier?' Openhartig deelden de kerkgangers hun vragen, hun overtuigingen en hun twijfels. Zo kwam ik bij Gert, een man van in de 80 en levenslang een trouwe kerkganger. Hij stond bijna buiten, helemaal aan de kant van de niet-gelovigen. 'Ik ben nu eenmaal een grote twijfelaar', was zijn antwoord. Ik zou met dat antwoord ergens middenin zijn gaan staan, maar hij koos voor de zijkant. Met zijn twijfels voelde hij zich bijna een buitenstaander. Misschien is dat ook wel jouw gevoel: alsof er voor jou met je vragen eigenlijk geen plek is in de kerk.

Weet je wat de overeenkomst is tussen David, Job, Gideon, Johannes de Doper, Petrus en Elia? Allemaal mensen die het niet zomaar geloven, allemaal mensen met grote vragen en grote twijfels. En dan heb ik het nog niet eens over de spreekwoordelijke ongelovige Thomas. In de Bijbel, in de kerk, in ons geloof is er ruimte voor twijfel. Voor jou is er dus altijd een plek. Een Engels-Poolse filosoof zei ooit grappend dat de kerk misschien de enige plek is waar men nog een beetje twijfelt, terwijl daarbuiten de massieve stellingen je om de oren vliegen.

Twijfel en geloof zijn geen tegenpolen, maar vullen elkaar aan. Twijfel is niet hetzelfde als ongelooft, maar eerder de ruimte rondom het geloof. Twijfel stelt vragen, en die kunnen je geloof dieper, bewuster en sterker maken. Ons jaarthema is groei, maar groei kan alleen bestaan in de ruimte van vragen en twijfels. Er is een mooie uitspraak van Graham Greene: 'Mijn geloof, dat is twijfel aan mijn twijfel.'

Het woord 'twijfel' komt van het woord 'twee'. Twee dingen strijden in jou om de voorrang; je staat in dubio, het ligt dubbel. Datzelfde komen we tegen bij de vader van de zieke jongen in het evangelie. Hij roept uit: 'Ik geloof! Maar help mij in mijn ongelooft!' Bij hem is het ook dubbel: hij gelooft, maar hij heeft ook ongelooft. Hoe herkenbaar! Die vader zegt eigenlijk: 'Ik vertrouw, maar help mij in mijn niet kunnen vertrouwen.' Het is een oerkreet, een 'Ik wil wel, maar ik kan het niet'.

Het begint bij de ontmoeting tussen Jezus, de vader en zijn zoon. De jongen is bezeten; hij kan niet praten, is doof en valt geregeld neer — situaties die levensgevaarlijk zijn en die wij tegenwoordig een vorm van zware epilepsie zouden noemen. Wat kun je je als ouder machteloos voelen. De vader smeekt: 'Heer, als u iets kunt doen, heb dan medelijden met ons.' Jezus reageert daar bijna verwijtend op: 'Wat? Of ik iets kan doen? Alles is mogelijk voor wie gelooft.'

Het voelt alsof Jezus zegt: 'Natuurlijk kan ik dat, wat een vraag?' Op dat moment voel ik me als hoorder klemgezet. Want als ik me machteloos voel, als ik denk: dit komt nooit meer goed, dan klinkt die eis — alles is mogelijk voor wie gelooft — als een onmogelijke opgave. Het leven leert immers dat lang niet alles goed komt. Ik kan mijn eigen geloof niet oppompen tot het formaat dat nodig is. Ik denk dat die vader dat ook voelde. Hij schreeuwt het uit: 'Ik geloof! Kom mijn ongelooft te hulp.' Dit is misschien wel de meest ontroerende zin uit de Bijbel; het komt uit zijn tenen. De vader voelt zich zo platgedrukt door de situatie dat hij niets anders kan dan zichzelf eerlijk openleggen: 'Dit is alles wat ik heb. Ik wil wel geloven, maar ik kan het niet. Help mij.'

Ik ben blij met deze uitroep, want ze leert ons wat geloven wél is en wat het niet is. Geloven is geen prestatie. We denken vaak dat ons geloof 'voldoende' moet zijn om geholpen te worden, maar je geloof is nooit genoeg. Het enige wat die man deed, was eerlijk zijn. Hij uitte zijn onvermogen naar Jezus en zei: 'Meer is het niet. Help mij.' Hij stond met lege handen. Veel mensen hebben het idee dat

ze aan een bepaalde norm moeten voldoen om gelovig te zijn: je moet er veel van weten, je moet alles uit de Bijbel geloven en je mag niet twijfelen. Maar volgens mij gaat het om de twee open handen. Om ontvankelijkheid voor die dingen die je niet in je macht hebt en openheid voor zaken die je niet begrijpt. Dat vraagt om overgave, wat ook in die uitroep zit: ‘Help, ik twijfel!’

Nu is de ene twijfel de andere niet. Er is een schouderophalende twijfel, grenzend aan onverschilligheid: ‘Misschien is er wel iets.’ Maar er is ook een existentiële twijfel die worstelingen geeft. Bij geloven spelen drie dingen een rol: je gevoel, je wil en je verstand. Dat geldt ook voor twijfel.

Er is twijfel die te maken heeft met je verstand. Intellectuele overwegingen kunnen maken dat je twijfelt, zoals de bekende vraag: hoe kan een goede God het immense lijden in deze wereld toelaten? Of dat de Bijbel wetenschappelijk gezien niet klopt. Je ratio kan je in de weg zitten. Het christelijk geloof kun je niet rationeel bewijzen, maar het is wel bestand tegen de meest uiteenlopende rationele argumenten – mits je het gesprek op niveau aangaat. Ons verstand is een prachtig instrument, maar het heeft zijn beperkingen. De werkelijkheid is te ingewikkeld om enkel met je verstand te doorgronden; met je hart word je andere dingen gewaar. Uiteindelijk zit daaronder de vraag: wat wil je dat waar is? Veel argumenten tegen het geloof zijn verpakte onwil.

Er is ook ‘wilstwijfel’. Dan wil je niet kiezen. Veel mensen noemen zich agnost: ‘Ik weet niet of God bestaat, eerst moet ik meer bewijzen hebben.’ Ze blijven aan de rand van het zwembad staan. Je weet pas hoe water voelt als je erin springt. Enige zekerheid ontvang je pas nadat je gekozen hebt.

De derde vorm van twijfel is het meest intens: de existentiële gevoels-twijfel. Je kunt eraan lijden. In Psalm 77 komen we die tegen. Het gaat niet om logica, maar om de ervaring: Waarom ervaar ik God niet? Waarom blijft het zo stil als ik bid? Deze vragen komen vaak na een persoonlijke crisis, of soms door geestelijke droogte.

Twijfel kan dus te maken hebben met je verstand, met je wil of met je gevoel. Wat speelt voor jou het meest? En waaraan twijfel je precies? Breng het gesprek aan en blijf er niet alleen mee. Je zult zien dat je niet alleen bent met je vragen en dat die vragen ook een weg kunnen banen. De belangrijkste vraag is misschien wel vanmorgen: wat wil je met je twijfel? Je kunt die zien als een uitnodiging om te groeien, om zelfs in geloof te groeien. Als je het zó ziet, getuigt dat van een groot geloof. Twijfel kan een weg worden naar een dieper geloof. Wat wil je met je twijfel? Ik zou deze vraag willen verschuiven naar een andere: wat hoop je? Wat is jouw verlangen? Want twijfel is niet alleen een lot dat je moet dragen. Je kunt je ook begeven in de lichtkring van het evangelie. Je blootstellen aan het goede nieuws, ook al zegt het je op dit moment niet zoveel. Dat zien we ook bij Thomas: de eerste keer dat Jezus verschijnt aan de leerlingen is hij er niet bij, een week later wel, en dan gebeurt het.

Door na te denken over twijfel focussen we heel erg op onszelf. Onze eigen vragen, overwegingen en twijfels worden bepalend. Het is dan alsof we door een wc-rolletje naar alles kijken; het is maar een beperkte blik. Maar God is groter dan ons hart, groter dan onze twijfel. Henri Nouwen zegt daar wat moois over: *Soms is je geestelijk leven opgedroogd. Je hebt geen behoefte om te bidden, je voelt Gods aanwezigheid niet, kerkdiensten zeggen je niets. En alles wat je ooit geloofd hebt — over God, Jezus en de heilige Geest — lijkt een fabeltje. Op zo'n moment moet je je realiseren dat het maar gevoelens en gedachten van jou zijn. En dat de Geest van God meer is dan jouw gevoelens en gedachten. Het is een groot voorrecht en een genade als we Gods aanwezigheid mogen ervaren, maar als dat niet zo is, betekent dat niet dat God niet bestaat. Integendeel, dit betekent vaak dat God je vraagt om grotere trouw. Juist als je je geestelijk uitgedroogd voelt, moet je je geestelijke discipline vasthouden, zodat je naar een hernieuwde vertrouwdheid met God kunt groeien.*

‘Ik vertrouw, ik wil vertrouwen, maar help mij in het niet kunnen vertrouwen.’

Amen.